

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. mozaweb.com. Режим доступу: https://ua.mozaweb.com/lexikon.php?cmd=getlist&let=7&active_menu=3d
2. Гладких Н. "Особливості дистанційного навчання дітей з ООП"// Режим доступу: <https://www.poglyad.tv/osoblyvosti-dystantsijnogo-navchannya-ditej-z-ooop-roz-yasnennya-onlajn-dlya-pedagogiv>
3. Замша А., Адамюк А. Дистанційне навчання дітей з порушеннями слуху // А.Замша, Н.Адамюк// Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/?p=5736#.XsjFmkQzapo>. - Травень, 2020
4. Литовченко С. В. Дитина з порушенням слуху / С. В. Литовченко, В. В. Жук, О.М. Таранченко — Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. — 56 с. — (Інклюзивне навчання)
5. Литовченко С. Онлайн навчання учнів з порушеннями слуху: рекомендації шкільним командам супроводу . Режим доступу: <http://ispukr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05>
6. Універсальний комп'ютерний *комплекс* (УКК) з корекційно-розвиваючою програмою "*Живий звук*".
7. Чулак Л. Авторські інтерактивні програми. Логопедійка- студія комп'ютерних ігор для дітей з порушенням мовлення". Режим доступу: <https://www.facebook.com/logopedijka/>

УДК: 376-056.2/3 (036)

Оксана Таранченко,

д. пед.наук, старший науковий співробітник,

головний науковий співробітник

відділу освіти дітей з порушеннями слуху

Інституту спеціальної педагогіки та психології ім. М.Ярмаченка

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасна парадигма освіти дітей з особливими освітніми потребами, передбачає надання кожному учневі можливості сформувати власний кейс академічних та соціальних компетентностей у належно організованому

освітньому середовищі, а також повною мірою практикувати їх у життєвих ситуаціях. Зважаючи на це надзвичайно важливим вбачається облаштування належного освітнього простору, оскільки середовище навчального закладу упродовж тривалого періоду є важливим центром життєдіяльності, де у дітей з ООП формуються та розвиваються базові компетенції, необхідні для оптимального залучення в існуючі соціальні умови.

Оптимально, якщо найбільш повну академічну та соціальну самореалізацію учнів забезпечуватиме узгоджена співпраця всіх ключових суб'єктів освітнього сегменту. Для цього їм необхідно стратегічно взаємодіяти, послуговуючись у своїй діяльності спектром вивіреного та ефективного технологічного інструментарію. Очевидно, що організація якісного навчання та супроводу дітей з ООП можлива лише за ефективного застосування певного комплексу технологій, що враховують специфіку особливих освітніх потреб кожного учня, а також продуктивна взаємодія всіх суб'єктів освітнього процесу. Наразі технологічні комплекси, що мають забезпечувати цілісне охоплення системи спеціальної освіти та інклюзивного сектору в Україні (з єдиними фундаментальними підходами), лише набувають обрисів. Така ситуація вочевидь закономірна, оскільки нині українська спеціальна освіта проходить стадію глибокої трансформації, переосмислення парадигми та низки підходів щодо навчання дітей з ООП. Окрім цього, освітня система загалом перебуває на початкових етапах втілення інклюзивних підходів, тож теоретичні підходи взаємодії всіх суб'єктів в інклюзивному освітньому середовищі лише нещодавно почали формуватися й наразі апробуються, вивіряються, втілюються в різних загальноосвітніх осередках.

Беручи до уваги світові теоретичні й практичні напрацювання, а також акумулюючи практичний вітчизняний досвід, наразі можливо виокремити 5 умовних груп взаємозумовлених та взаємопроникаючих напрямів технологізації в освіті дітей з ООП. Сукупно вони складають потужний та дієвий технологічний ресурс, що здатний забезпечувати сталий поступ системи освіти таких учнів, а також якість послуг, які вона надає. Зауважимо, що їх

термінологічне позначення допоки неусталено остаточно, втім понятійну сутність можливо окреслити в певних межах. Зокрема: технології освітнього менеджменту/управлінські технології; технології співпраці; технології сервісної підтримки; технології асистування/«тьюторської» підтримки; технології викладання. Стисло охарактеризувати їх можна таким чином. *Технології освітнього менеджменту / управлінські технології* мають забезпечувати: взаємодію установ та закладів (різних відомств), які надають освітні та інші послуги дітям з ООП ті їхнім родинам; управління розширеним колом суб'єктів (ІРЦ тощо), долучених до цього процесу; ефективне регулювання освіти осіб з ООП по всій вертикалі та горизонталі (у спеціальних закладах освіти, в загальноосвітніх закладах, де практикується інклюзивне навчання; від дошкільних закладів освіти до вищих навчальних закладів); створення соціальної мережі, яка підтримуватиме перехід дітей від освітнього інтегрування в соціальну інклюзію.

Наразі в освітній системі спостерігається поступовий процес відлагодження багаторівневої та багатоваріативної взаємодії всіх суб'єктів, залучених до освітнього процесу, що мають послуговуватися не лише нормативними документами, які регулюють їх діяльність, а й обов'язково *технологіями співпраці*. Насамперед ці технології мають забезпечувати ефективність, якість та безконфліктність всієї багатогранної діяльності учасників, серед яких: заклади освіти різних рівнів підпорядкування, фахівці різних установ, ІРЦ, педагогічні працівники, батьки, діти з ООП та діти нормотипові, батьківські та громадські організації тощо. Також ці технології мають послуговуватись принципами розподіленого лідерства (у процесі проходження дитиною тих чи інших етапів освітнього маршруту) та солідарної відповідальності за результати на кожному з цих етапів.

Технології сервісної підтримки: наразі спектр різноманітних послуг для задоволення особливих освітніх потреб дітей значно розширився і продовжує розгалужуватись у розмаїтті їх форм. Відповідні технології мають забезпечити дієвість, ефективність, безпечність та наступність належних послуг

визначеними на законодавчому рівні суб'єктами (зокрема корекційних, реабілітаційних та ін.), що надаються дітям з ООП та їхнім родинам незалежно від місця навчання та проживання учнів. Законодавчо-нормативне поле, що має врегулювати спектр відповідних послуг, рівні й тривалість підтримки, коло суб'єктів, які їх мають надавати тощо наразі формується.

Технології асистування/технології «тьюторської» підтримки: На етапі екстраполяції зарубіжного досвіду реалізації інклюзивного навчання у фокусі уваги українських освітян закономірно виявилось понятійно-термінологічне позначення і співвіднесення (англійською/українською) окремих суб'єктів, які працюють в інклюзивному середовищі, а також окреслення рамок їх специфічної діяльності. Наразі на нормативно-законодавчому рівні ці позиції усталено, втім дискусії і варіативність бачення в колі науковців та практиків-освітян досі спостерігаються. Ймовірно з часом та набуттям досвіду певні терміни можуть бути уточнені та скориговані.

На теперішньому етапі трансформацій в освіті дітей з ООП у цьому блоці йдеться про технології супроводу та підтримки дитини з особливими потребами в навчальному процесі для досягнення продуктивних академічних і соціальних результатів. В реаліях освітньої практики ці технології мають використовуватись педагогами/вихователями, асистентами вчителя/асистентами вихователя, асистентами дитини з ООП задля дотримання спільних стратегій у навчанні та розвитку учнів, а також збереження наступності й полегшення переходів з однієї ланки освіти до іншої. Досі тривають дискусії про залучення батьків в якості таких суб'єктів освітнього процесу, які можуть виконувати роль тьюторів. Цей та попередній технологічні комплекси сукупно мають забезпечувати якісний супровід дитини з ООП в освітньому просторі та ефективне інтегрування її в соціум.

Технології викладання відображають суто практичний (методичний, дидактичний тощо) аспект викладацької діяльності педагогів. Ці технології спрямовані на забезпечення досягнення максимально можливих академічних/соціальних результатів, розвитку та самореалізації кожної дитини,

зважаючи на весь різноманітний спектр індивідуальних потреб контингенту учнів з ООП.

Принагідно зауважити, що низка ефективних підходів, методів та прийомів вже є традиційними у вітчизняній освіті дітей з ООП, втім значний їх спектр допоки є інноваційними у практиці як спеціальних загальноосвітніх шкіл, інклюзивних класів, новостворених структурних одиниць, що нещодавно увійшли в освітню систему. Відтак, фахова рефлексія та професійне вдосконалення можна вважати домінуючими рушіями для сучасних педагогів.

Також, варто зауважити, що підходи до планування навчального процесу для дітей з ООП певною мірою відрізняються від усталених донедавна в закладах загальної освіти. Насамперед йдеться про проектування вчителем своєї власної педагогічної діяльності, що може зокрема залежати від загального та професійного досвіду; від того, в чому він убачає сенс своєї роботи (власне мотивів); від академічних, соціальних та інших потреб своїх учнів; від певних ситуацій, в яких він провадить цю діяльність тощо.

Загалом світова практика навчання дітей з ООП фокусується принаймні на *трьох базових підходах до викладання* («поверхневому», «орієнтованому на досягнення», «глибинному»)⁴. Обираючи один з цих підходів, педагоги послуговуються низкою домінуючих мотивів, відповідно до яких і вибирають певні стратегії викладання, планують та безпосередньо реалізують навчальний процес.

Так, якщо серед мотивів превалюють так би мовити «зовнішні» спонуки - надати учням знання для складання тесту або іспиту; коли освіта вбачається засобом для досягнення цілком прагматичних результатів – хорошого працевлаштування, соціального статусу, то йдеться про «поверховий» підхід до викладання. Завдання педагога зводиться переважно до передачі знань, зокрема — до кількісного збільшення знань з певного предмета; діяльність зосереджується на доборі навчального змісту, який мають засвоїти учні; ретельному роз'ясненні базових понять і відпрацюванні відповідних навичок в

---

⁴ На основі теорії Біггса, 1987, Ендрюса і Малкахі, 1996, 1999, Дж.Лупарт, 2000.

учнів; представленні інформації так, аби у процесі інтенсивної практики та механічного заучування учні навчилися її відтворювати. Для забезпечення цього підходу педагогам доречно обрати низку конкретних стратегій викладання (вивчення окремих / найбільш значущих складових матеріалу; засвоєння учнями базових основ; механічне заучування / запам'ятовування; структурований навчальний досвід, пов'язаний зі змістом навчальної програми) і, в межах цих стратегій добирати відповідні методи, методики, прийоми, які гарантуватимуть досягнення відповідної мети.

Якщо ж мотивом педагога є досягнення учнями високих академічних показників, намагання допомогти дитині отримати високу оцінку, забезпечити високу якість викладання, то в цьому випадку йдеться про підхід «орієнтований на досягнення». Завдання педагога за цього підходу полягає в організації роботи учнів з навчальним матеріалом таким чином, аби досягти його максимального засвоєння (власне досягти академічних та соціальних стандартів). Відтак, зусилля педагога мають спрямовуватися на представлення учням добре структурованого навчального матеріалу; допомогу дітям спланувати власну навчальну діяльність; постійний аналіз проміжних результатів учнів; навчання дітей спеціальних прийомів діяльності, які забезпечують інтенсивну практику. Відповідно, домінуючі стратегії викладання це: допомога учням в організації власної навчальної діяльності; навчання учнів уміння вчитися (планувати, контролювати проміжні результати, набувати нових знань, умінь і навичок); розроблення чітко структурованих уроків. В межах цих глобальних стратегій педагог добиратиме методи і форми роботи в класі, застосовуватиме відповідних спектр прийомів і технік.

У разі, коли педагог послуговується «внутрішніми» мотивами (як от: викладання – цікава й захоплива справа, що потребує моєї великої професійної віддачі) та намагається створити максимально сприятливі умови для засвоєння ґрунтовних знань, вироблення стійких та гнучких умінь і навичок, формування комплексу компетенцій, які забезпечують сталий розвиток учнів, йдеться про «глибинний» підхід до викладання. В цьому випадку завдання педагога полягає

в тому, аби учні набули вагомих знань, умінь, навичок, компетентностей завдяки розвитку їхнього критичного мислення та через організацію для них значущої практики конструювання відповідних знань. Діяльність педагога має сприяти формуванню в учнів максимального розуміння явищ і понять, що вивчаються; інтегруванню та розширенню нової інформації; розвитку в учнів навичок самостійного та спільного прийняття рішень, вирішення проблем тощо. Стратегії викладання в цьому випадку фокусуються на допомозі учням якомога повніше осягти навчальний матеріал; інтеграції та розширенні наявної інформації; вивільненні належного часу для обговорення й вирішення проблем, дотичних до матеріалу, що вивчається. Залежно від особистісних та інших змінних чинників педагог може керуватися одним чи усіма мотивами для організації викладання, а також використовуючи широкий спектр традиційних та інноваційних методів та прийомів.

Комплексне застосування розглянутих вище технологій ключовими суб'єктами освітньої системи, вивірене і доречне проектування своєї педагогічної діяльності педагогічними працівниками, використання новітніх та удосконалення традиційних практичних стратегій, що враховують специфіку особливих освітніх потреб дітей, вочевидь дасть змогу покроково вдосконалювати навчання дітей з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Taylor, R.L. (2000). Assessment of exceptional students: Educational and psychological procedures (5th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник / Ілона Дичківська. – 3-тє вид., випр. – К.: Академвидав, 2015. – 304 с. – (Серія «Альма-матер»).
3. Дэвид Митчелл. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. Главы из книги. – РООИ «Перспектива», 2011. – 138 с.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

5. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В.; [за ред. А.А. Колупаєвої]. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

УДК: 371

Валентина Чигрина,

старший викладач кафедри загальної,
спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти
Комунального закладу вищої освіти "Дніпровська академія неперервної
освіти" Дніпропетровської обласної ради

Оксана Базилевська,

канд. пед. наук, доцент кафедри загальної,
спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти
Комунального закладу вищої освіти "Дніпровська академія неперервної
освіти" Дніпропетровської обласної ради

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НУШ

Високі технології, Інтернет, глобалізація ставлять нові виклики в системі освіти. Сучасна українська система освіти не вперше нба шляху свого реформування та оптимізації. Новий Закон про освіту, Концепція нової української школи визначили ключові засади реформи освітньої галузі.

Потребує необхідність застосування передових педагогічних ідей, інноваційних технологій та методик в навчанні учнів початкової ланки. В зв'язку з визначенням основної місії початкової школи, визначені аспекти розвитку дитячої особистості, які повинні враховувати їх психофізіологічні особливості. Особливої уваги потребує розвиток компетентностей, соціальних і життєвих навичок учнів, створення сучасного інформаційного освітнього середовища для дитини, організації освітнього процесу на інтегровано-